

Amèrica Llatina: una onada d'extrema dreta i trumpista força heterogènia

El terrible terratrèmol de Colòmbia arriba quan acabava de produir-se la presa de possessió d'Abelardo de la Espriella a Colòmbia, aliat de Trump i de molts dels governs de dreta extrema de la regió. A l'espera de veure com gestionen la catàstrofe el nou mandatari i el seu equip, ens centrarem, amb tota la solidaritat, només en l'anàlisi política. I, crec, convé no exagerar el titular fàcil sobre una onada regional dretana i trumpista. Els fenòmens polítics i electorals a l'Amèrica Llatina, com arreu, reflecteixen canvi i continuïtat.

El 2026 assistirem a cinc eleccions presidencials i dues de locals, que s'afegeixen a diverses eleccions presidencials i legislatives el 2025. Exposaré una triple tesi sobre la regió: 1) hi ha quatre trets crucials a considerar; 2) no hi ha una onada dretana que es pugui analitzar homogeniament a la regió; 3) el factor Trump existeix, però té resultats finals incerts.

Considerem els quatre trets clau. Primer, la persistència del vot de càstig electoral als oficialismes, que conviu amb la ratificació de determinats lideratges: a Honduras, on el 80% van votar els candidats opositors; a Xile, on Kast va guanyar per gairebé 20 punts, però també amb el suport als governs a Mèxic, El Salvador i l'Argentina. Segon, la pèrdua de rellevància i de poder institucional dels partits de centre (exceptuant el cas de Bolívia, on es va imposar un candidat de centredreta): els vots han anat cap a la dreta o esquerra extremes, cosa que ha incrementat la fragmentació i la polarització. Tercer, es constata un factor Trump, per l'emergència de candidats trumpistes (Honduras, Xile o Colòmbia) o pel seu pes en comicis com els argentins, amb el suport del préstec de Washington, o la seva importància

RAFAEL GRASA

PROFESSOR EMÈRIT DE RELACIONS
INTERNACIONALS DE LA UAB,
INVESTIGADOR SENIOR
ASSOCIAT DEL CIDOB

en el tram final de la campanya a Honduras. El quart tret és la rellevància regional de l'increment del cost de la vida, el baix creixement econòmic i la inseguretat, factors que expliquen molts resultats.

Com he dit, aquesta onada dretana i trumpista no es pot analitzar de manera homogènia. Sens dubte, han perdut els oficialismes i en particular els d'esquerres, probablement per causes similars a les apuntades abans, sense oblidar la fragmentació i les habituals lluites caïnites de l'esquerra. Però hi trobem diferències: Laura Fernández a Costa Rica ha promès continuïtat; o, al Perú, Keiko Fujimori porta dècades de presència a l'establishment, una cosa molt diferent de la "pàtria miracle" i el mandat dels "mai" de De la Espriella. Certament, exceptuant Bukele a El Salvador, la majoria dels governs ultraconservadors comparteixen la dificultat d'haver de governar sense majories clares als seus Parlaments, cosa que els obligarà a buscar aliances de geometries variables. Comparteixen també el paper fort de la religió en la seva versió més conservadora, ja que aquesta onada de dreta extrema llatinoamericana no ha apostat tant per l'etnonacionalisme com per l'autoritarisme i el conservadorisme religiosos, com ho mostra el fet que, excep-

te a Xile, la migració ha estat menys important en les campanyes que temes com la crítica a la ideologia, la igualtat de gènere, la diversitat, l'ambientalisme o l'avortament. Els candidats han tingut un fort suport de fundacions conservadores i de Trump, però tindran costos en punts centrals de la política exterior de molts països, com les aliances amb la Xina, Israel i fins i tot el Marroc. Per tant, el context de sorgiment i algunes causes de l'onada poden ser compartides, però els resultats en els anys vinents diferiran molt.

Dues consideracions finals sobre el factor Trump. Primer, Trump està refent l'Amèrica Llatina i en presumeix, com al G-7 del mes de juny: quan els periodistes li demanaven que valorés les negociacions amb l'Iran, ell insistia en la importància de la captura de Maduro en 48 minuts el gener d'aquest any i en com això estava canviant la relació amb Veneçuela. L'administració Trump ha dedicat més atenció i recursos materials a la regió que qualsevol altra administració en les darreres quatre dècades, incloent-hi la referència a l'estratègia de seguretat nacional del 2025 a la doctrina Donroe.

A curt termini, sembla donar-li resultats: victòries dels seus candidats i creació d'un grup de països afins que aclamen fins i tot les seves coaccions a Cuba. Però hi ha dubtes del que podria passar a llarg termini, per la incertesa del que podria passar amb Cuba i amb el Mèxic de Sheinbaum, i per les lluites socials als països on han guanyat els seus candidats. I, com deïem al principi, per la manera com es faci front a situacions com el terratrèmol de Colòmbia. Tot és incert. Amb Trump, i amb la ultra dreta regional, res no està escrit en pedra: uns i altres solen recórrer a justificar-se dient, com a cançó, "la culpa va ser del txa-txa-txa".